

LUNDS
UNIVERSITET

Lund Universitet
Medie- och Kommunikationsvetenskap
MKVK04
Kandidatuppsats 15 hp
VT-14

Något på tungan

En analys av medborgarengagemang i sociala medier om livsmedel
och livsmedelsindustrin

Handledare:

Fredrik Miegel

Examinator:

Emilia Ljungberg

Författare:

Olga Lillienau

Abstract

Samhällets medborgare väljer att uttrycka sig för att visa sitt engagemang. De ”nya” medierna är en perfekt mötesplats där människor kan träffas för att dela med sig av sin åsikt. Det skapas grupper på de sociala medierna som blir mötesplatser för de med liknande åsikter. Syftet med min uppsats är att titta på hur medborgarengagemang kommer till uttryck och används på två inflytelserika sociala medier, en facebookside och en webbsajt där det bland annat drivs en blogg. Jag vill med studien få ökad förståelse för det växande intresset för hur politiska frågor kanaliseras med hjälp av de sociala medierna som jag har valt att studera, samt hur engagemanget uttrycks på Facebooksidan *Matfusk* och webbsajten *Åkta vara*.

För att på bästa sätt närma mig svaret på mina frågeställningar har jag använt mig av kvalitativ innehålls- och textanalys, samt av dold fältobservation.

Jag har kommit fram till att olika bloggar och webbsidor där människor kan samlas för att diskutera och bilda en opinion, är ett bra exempel på hur medborgarengagemang kan komma i uttryck i sociala medier. På sajterna kan människorna diskutera och visa sitt engagemang kring de risker som kan identifieras i livsmedelsindustrin. Dock kan det vara svårt för den enskilde individen själv att bedriva lobbying kring de här frågorna då de inte har den makten i samhället. En tongivande person som Mats-Erik Nilsson är istället den som kan framföra opinionens åsikt, då han anses ha den makten inom ämnet.

Nyckelord: Medborgarengagemang, Sociala medier, Livsmedel, Risksamhälle, Opinionsbildning, Lobbying.

Titel: Något på tungan -En analys av medborgarengagemang i sociala medier om livsmedel och livsmedelsindustrin

Författare: Olga Lillienau

Handledare: Fredrik Miegel

Uppsatsen författad vid: Institutionen för kommunikation och medier, Lunds Universitet

Innehållsförteckning

1. NÅGOT PÅ TUNGAN	1
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	2
1.2 TIDIGARE FORSKNING	2
2. METOD	5
2.1 DOLD FÄLT OBSERVATION OCH KVALITATIV INNEHÅLLS- OCH TEXTANALYS.	5
2.2 URVALSBESKRIVNING	6
3. PERSPEKTIV PÅ RISKER OCH MEDBORGARENGAGEMANG	9
3.1 ETT SAMHÄLLE FULLT AV RISKER.....	9
3.2 ENGAGEMANG FRÅN SAMHÄLLET MEDBORGARE.....	10
4. EN ANALYS AV MEDBORGARENGAGEMANG I SOCIALA MEDIER OM LIVSMEDEL OCH LIVSMEDELSINDUSTRIN.....	12
4.1 LIVSMEDEL SOM RISK.....	13
4.2 MEDBORGARENGAGEMANG I SOCIALA MEDIER.....	19
4.3 HUR MEDBORGARENGAGEMANG KOMMER TILL UTTRYCK.....	27
4.3.1 <i>Expertkunskap</i>	29
4.3.2 <i>Cocktaileffekten</i>	32
5. SLUTDISKUSSION	33
6. REFERENSLISTA	36

1. Något på tungan

Vi shoppar dyra olivoljor till helgen. Planerar noga våra festmåltider. Men sätter till vardags i oss mängder av tillsatser och substitut. En del av den ”fejkade” maten är förstås klart ohälsosam. De flesta försöksråttor brukar överleva de många kemikalierna. Smaken får de däremot aldrig testa. För myndigheterna är huvudsaken att maten inte är direkt hälsovådlig. Sedan är det fritt att sälja bröd som inte är bröd, cider som inte är cider, glass som inte är glass. Är det då längre någon som bryr sig? – Mats-Eric Nilsson¹

Dagens samhälle är ett risksamhälle, människor lever ständigt med olika risker som de inte är medvetna om förrän tillexempel medierna skriver om dem. De kan då välja att ta dem till sig eller stoppa huvudet i sanden och ignorera dem. En typ av risk som berör de flesta av samhällets medborgare är de risker som kan identifieras i livsmedelsindustrin. Det gäller tillexempel alla de tillsatser och bekämpningsmedel som används för att framställa många av det livsmedel som konsumeras. Eftersom maten är något som direkt berör alla människor så kan det medföra stora reaktioner hos samhällsmedborgarna. Reaktionerna kan leda till ett ökat engagemang kring hur livsmedelsindustrin egentligen ser ut.

Både sajten *Äkta vara* och facebooksidan *Matfusket* är resultat av att det finns en ökad medvetenhet hos samhällsmedborgarna. Webbplatserna är informationskällor och mötesplatser för de som är intresserade av kvalitén på maten som konsumeras. På internetsidorna kan de dela med sig av sina egna erfarenheter, få nys om nya skandaler och vad de bör undvika att konsumera. Med *Äkta vara* och *Matfusket* som empirisk grund till min uppsats undersöker jag hur det går att förstå internetsidorna som uttryck för ett medborgarengagemang, samt vilket inflytande det kan ha i livsmedelsindustridebatten.

¹ Nilsson Mats-Eric, *Den hemlige kocken, det okända fusket med maten på din tallrik*. Danmark: Norhaven AS. 2009, Sida. 9.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att titta på hur medborgarengagemang kommer till uttryck och används på två tongivande webbsidor, en facebookside och en webbsajt där det bland annat drivs en blogg. Jag vill få ökad förståelse för det växande intresset i hur matpolitiska frågor kanaliseras med hjälp av de två valda medierna och hur engagemanget uttrycks på de valda internetsidorna.

Till grund för denna uppsats ligger följande frågor:

- Hur går det att förstå *Äkta vara* och *Matfusket* som uttryck för ett medborgarengagemang i sociala medier?
- Hur är engagemanget som kommer till uttryck på de här sidorna relaterat till de hot och risker som kan identifieras i livsmedelsindustrin?
- Hur vinner medborgarengagemanget på *Äkta vara* och *Matfusket* legitimitet och inflytande i debatten?

1.2 Tidigare forskning

I den forskning jag har gjort, så betraktar jag *Äkta vara* och *Matfusket* som uttryck för ett medborgarengagemang vilket utspelar sig på sociala medier. Det har gjorts en del tidigare forskning av den här typen av engagemang, dock så är den forskningen framförallt inriktad på att undersöka hur engagemang i sociala medier kan ge ökat politiskt intresse. Exempelvis så har Zúñiga, Jung och Valenzuela (2012) gjort en undersökning för att se om de sociala medierna främjar demokratiskt inflytande när människor väljer att inhämta nyheter om allmänna intressen och om deras gemenskap på dessa sajter. De inriktar sig främst på politisk kommunikation och de har valt att undersöka Facebook och MySpace. I undersökningen använder de sig av enkätdata för att få ett nationellt urval av vuxna amerikaner. Genom forskningen har de kommit fram till att de sociala nätverken bidrar till större engagemang i den demokratiska processen eftersom det har blivit lättare att sprida information med hjälp av de sociala nätverken. De har också kommit fram till att sociala medier hjälper till att bygga upp ett kontaktnät och ökar det sociala kapitalet. De redovisar att de sociala medierna kan bidra till att

underlätta en bättre demokrati och därmed kan det vara intressant att bedriva forskning i framtiden om varför det har en positiv inverkan på medborgarengagemang.²

Erentaité (2012) har å andrasidan studerat hur diskussionen kring detta kopplas till ungdomars framtida samhällsengagemang. Forskningen består av en undersökning om huruvida diskussioner kring media och då främst nyhetsmedia är kopplat till ungdomars nuvarande och framtids samhällsengagemang. I Erentaité forskning fokuseras det på medborgarengagemang som handlar om aktiviteter som röstning, volontärarbete, uttrycka sig om allmänna frågor, delta i icke statliga organisationer, bedriva politisk aktivism och andra aktiviteter som handlar om det allmänna intresset. Undersökningarna gjordes på 2638 ungdomar under våren 2008 på olika skolor i USA. Undersökningen gick ut på att svara på olika enkäter med frågor som forskare och forskarassistenter hade tagit fram. Resultatet av forskningen visade att fler diskussioner angående media med föräldrar och vänner medförde ett högre samhällsengagemang. Artikeln beskriver också att forskarna kommer fram till att det finns ett positivt samband mellan intresset för media och intresset för medborgligt engagemang, även om ungdomar är mer benägna av att använda sociala medier än nyhetsmedier.³

En ytterligare studie jag har valt att titta på för att stärka min kunskap inom forskningsfältet är Askanius (2012) som skriver om aktivism på nätet. Askanius forskning inriktas på hur det går att få en ökad förståelse kring *Youtube* videos som en form av politiskt engagemang på nätet. Forskaren sätter också fokus på hur man använder sig av sociala medier för att skapa en opinion i frågan, men hon lyfter också fram att det finns en viss oro kring mediekanalerna. Det som skapas är en blandning av fakta och fiktion och på så sätt kan det spridas felaktig information eller att den information som sprids inte tas på allvar.⁴ Askanius studerar samma typ av kanaler som jag för att undersöka engagemang, då jag med min forskning ska undersöka hur människor kan använda sig av de sociala medierna för att engagera sig som medborgare.

² Zúñiga, Homero Gil de, Jung, Nakwon & Valenzuela, Sebastián, Social Media Use for News and Individuals' Social Capital, Civic Engagement and Political Participation. *Journal of Computer-Mediated Communication*. 17(3), 2012, pp319-336, hämtad 2013-11-20

³ Erentaité, Rasa. (2012). Is news media related to civic engagement? The effects of interest in and discussions about the new media on current and future civic engagement of adolescents. *Journal of Adolescence*, 35(3), 2012, pp. 587-597, hämtad 2013-11-20

⁴ Askanius Tina, *Radical Online Video. Youtube, video activism and social movement media practices*, Lund: Media tryck. 2012.

Det är ett framväxande fält för ett medborgarengagemang då det handlar om livsmedel och därmed främst de risker som finns med modern livsmedelsindustri. Det är även ett relativt nytt fenomen då de sidor jag har valt att ta det empiriska materialet ifrån etablerades 2007 (*Äkta vara*) och 2013 (*Matfusket*). På cirka sju år har de vuxit från att ha varit en liten verksamhet till att vara tunga debattörer när det handlar om livsmedelspolitiska frågor. Det här fältet av medborgarengagemang är särskilt viktigt att studera då det berör en fråga som samhällets medborgare möter dagligen och som därmed utgör en central aspekt av människors vardagsliv. Det är på grund av detta som jag har valt att studera det här ämnet.

Med hjälp av tidigare forskning så framkommer det att internet och de sociala medierna används i ökad utsträckning till den här typen av medborgarengagemang. Det är med hjälp av den utvalda tidigare forskningen till grund jag ska undersöka medborgarengagemanget på *Matfusket* och *Äkta vara*. Internetsidorna behandlar ett relativt nytt område, som har haft ett växande engagemang. Det är följderna av det växande engagemanget som har gjort mig intresserad av att studera det, då jag har följt utvecklingen av engagemang kring de risker som den moderna livsmedelsproduktionen kan tänkas medföra konsumenterna. Jag har främst tagit fasta på de risker som uppmärksammas och diskuteras på *Äkta vara* och *Matfusket*.

2. Metod

2.1 Dold fältobservation och kvalitativ innehålls- och textanalys.

Den analytiska metod jag har valt att använda mig av är kvalitativ innehålls- och textanalys och dold fältobservation. Användningen av den kvalitativa innehålls- och textanalysmetoden har bidragit till att jag har fått en ökad förståelse kring den bakomliggande innebörden i medietexterna. Samt att jag på ett kvalitativt sätt har närmat mig medietexterna. Jag har anpassat analysmetoden för att på bästa sätt försöka besvara mina frågeställningar, samt för att få ökad förståelse och kunskap kring de avskräckande exempel som *Äkta vara* och *Matfusket* använder sig av för att få ett ökat engagemang och för att försöka påverka. Östbye m.fl. skriver att den kvalitativa innehålls- och textanalysen är en lämplig metod för att analysera innehållet i medietexter.

Det är genom texterna som medierna utövar sin makt, påverkar sina attityder, förmedlar kunskap och ger underhållning och glädje av många slag.⁵

Undertiden som jag har bedrivit min textanalys, har jag inte stannat upp och plockat ut material utan har under hela uppsatsskrivandet följt med i det som händer på sajterna. Det har därmed inte funnits någon direkt slutpunkt för materialinsamlingen. Det är en kvalitativ innehållsanalys då det är skrivet material jag har tittat på. Jag har främst undersökt *Äkta vara* och *Matfusket*, men också Mats-Erik Nilssons böcker. Bergström och Boréus beskriver att den kvalitativa innehållsanalysen används för att förstå texten på ett konsekvent sätt, ingenting ska mätas eller vägas som det görs i den kvantitativa metoden. De skriver också att det är ett bra verktyg för att förstå mönstret och innebörden av texten och det är även på så sätt som jag har arbetat för att få en öka förståelse av debatterna som äger rum på sajterna.⁶

Jag har också valt att använda mig av dold fältobservation för att kunna följa hur *Äkta vara* och *Matfusket* lägger upp inlägg angående livsmedelsfusk och annan intressant livsmedelsinformation, samt för att studera följarnas reaktioner och engagemang. Det är ingen renodlad fältobservation då jag inte personligen har varit med i en konkret situation och studerat fältet, men min undersökning innehåller inslag av dold fältobservation då jag har följt

⁵ Östbye, Knapkog, Helland och Larsen (2008) *Metodbok för medievetenskap*. Malmö: Liber AB, 2008, sida. 64.

⁶ Bergström. G & Boréus. K *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur. 2005.

med på sidorna. Efterhand som diskussionerna har utvecklats är jag en av de många följarna till sidorna och därmed finns det en del likheter med hur en fältobservation bedrivs, då jag ständigt observerar debatten. Observationen har pågått under hela uppsatstiden för att jag ska få en så ingående studie som möjligt. Reaktionerna från följarna har jag analyserat och tagit citat ifrån för att på så sätt kunna visa hur engagemanget och reaktionerna ser ut. Det har varit en dold fältobservation då jag inte har meddelat Facebooksidan *Matfusket* eller webbsajten *Äkta vara* om att jag har bedrivit en observation av deras sajter.⁷ Östbye m.fl. skriver att en central utgångspunkt i fältobservation är:

Att observera och utveckla kunskap om kontexten och om processer och aktiviteter inom ramen för denna kontext.⁸

I min studie har jag bedrivit en observation för att på så sätt få ökad kunskap om hur engagemanget ser ut.

2.2 Urvalsbeskrivning

Jag har valt att utgå från *Äkta vara* och *Matfusket* eftersom de har ett uttalat budskap och en ambition att upplysa människor om hot och risker som finns förknippade med livsmedelsproduktionen i syfte att åstadkomma någon form av förändring. De har därmed en opinionsbildande funktion och därför går det att betrakta dessa sidor som uttryck för ett medborgarengagemang. Sajterna har ett uttalat budskap som handlar om att väcka opinion och skapa förändring när det handlar om de frågor som innebär att informera människor om eventuella faror. Jag har också använt mig av Mats-Eric Nilssons böcker för att få mer information inom området. Nilssons bok *Den hemlige kocken* granskar våra livsmedel, om det som står på förpackningarna stämmer och hur mycket kemikalier produkterna egentligen innehåller. Det är också en bok som ska hjälpa till att hitta säsongens varor och till de genuina matproducenterna.⁹ Jag har även tagit del av uppföljaren till denna bok, boken *Äkta vara. Äkta vara* handlar om flertalet nya avslöjanden, men också om råd gällande bra kostalternativ och en guide till det renare livsmedlet.¹⁰ Nilsson skriver själv på baksidan på en av böckerna:

⁷ Östbye m.fl (2008:112ff)

⁸ Östbye m.fl (2008:109)

⁹ Nilsson (2009)

¹⁰ Nilsson, Mats-Eric *Äkta vara, Guiden till oförfalskad mat*. Litauen: Print it. 2009.

Inte ens i mina vildaste fantasier trodde jag att min bok skulle väcka en sådan uppmärksamhet. Förmodligen har jag formulerat vad många haft på känn. Det finns en växande skepsis mot den förfälskade mat vi dagligen lägger i kundvagnen.¹¹

Medborgarengagemang finns inom många olika kontexter, men jag har valt att studera det inom sociala medier som är inriktade på att diskutera livsmedelsbranschen. Eftersom det är en växande form av engagemang som kommer till uttryck på de här sidorna så har jag valt att använda detta som ett exempel på medborgarengagemang. *Äkta vara* och *Matfusket* är särskilt intressanta webbsidor eftersom de har fått en markant ökning av följare från att de startade, Matfuskets facebookside har till exempel fått från att de startade den 8 mars 2013 till idag 21 juli 2014, 122 258 följare.¹² Engagemanget kring sidorna har också avsatt sig i andra produkter, som till exempel tidningen *Matmagasinet Hunger* där Mats-Erik Nilsson är chefredaktör.¹³ Sajterna är också intressanta eftersom de berör frågor som har direkt relevans för alla människors vardagsliv, således har båda sidorna stor potential att få många följare.

Det urval som har utgjorts av materialet till min analys, är att jag har valt att analysera de inlägg och kommentarer som har varit nya och aktuella för mig under den tid jag har valt att observera webbsidorna. Eftersom det är ett relativt nytt fenomen så har jag inte hittat särskilt mycket forskning om medborgarengagemang inom just detta område. Därför har jag valt att utgå från *Äkta vara* och *Matfusket* då de är de två stora opinionsbildande internetsidorna angående livsmedelsfrågor på de sociala medierna i Sverige idag. Det kommer dagligen upp nya kommentarer och inlägg från följarna och de som bedriver sidorna, vilket medför att jag får en stor mängd material att skriva om. Urvalet av material har gått till på följande vis att jag under hela uppsatsen gång har följt och plockat ut diskussioner som har genererats på "nätet". Jag har sammanlagt studera och följt 15 stycken informationsrika inlägg och det är där aspekten av fältobservation kommer in i min studie. Inläggen har jag valt ut efter deras relevans till mitt arbete, hur de går att koppla till teorin och även de som har fått störst uppmärksamhet från följare till internetsidorna.

¹¹ Nilsson (2009)

¹² Facebook. *Matfusket*, 2013, hämtad 2014-07-21 från <https://www.facebook.com/Matfusket?fref=ts>

¹³ Strand- Nilsson, Anna-Karin. *Äkta vara*. 2013, hämtad 2014-07-08 från http://www.aktavara.org/Pages.aspx?r_id=27097.

3. Perspektiv på risker och medborgarengagemang

I teoriavsnittet kommer jag att göra en kort redogörelse av de teorier jag använt mig av som underlag för att analysera det empiriska materialet. Jag har valt att göra en kort redogörelse då jag kommer att utveckla och applicera de olika teorierna på det empiriska materialet i analysavsnittet.

3.1 Ett samhälle fullt av risker

En angelägenhet som är påtaglig när det gäller det engagemang som äger rum på *Äkta vara* och *Matfusket* är att det handlar om hot och risker med livsmedel. Sidorna vill uppmärksamma människorna om de hot och risker som finns inom livsmedelsindustrin och som i stor utsträckning är osynliga och finns i form av bekämpningsmedel, tillsatser och genmanipulation. Det är den här typen av frågeställningar som Ulrich Beck behandlar i sin bok *Risksamhället*, därför använder jag den som utgångspunkt för att diskutera just den aspekten av medborgarengagemang.

Dagens samhälle är ett risksamhälle, för när samhället utvecklas och moderniseras så skapas det inte enbart rikedomar utan även risker.¹⁴ Dessa risker finns ständigt runt omkring samhällets individer och då även i deras livsmedel. Beck beskriver att människor måste ta riskerna på allvar, men att de inte gör det förrän det finns kunskap om riskerna. Det är först när kunskapen finns som människorna kan bearbeta riskerna. Massmedia är ett av de största medverkarna till att kunskapen om riskerna sprids vidare och får en större räckvidd.¹⁵ Riskerna som människor lever med i risksamhället behöver inte påverka den enskilda individen i sig eller den generation som lever nu, utan det kan påverka människor flera generationer fram i tiden. Samhällets individer behöver därför vetenskapens varseblivningsinstrument för att få information om de risker de lever med, eftersom riskerna är osynliga för det mänskliga ögat.¹⁶ Becks teorier om att människor behöver kunskap för att få insikt om risker de lever med och hur de sprider den insikten med hjälp av massmedia, är en betydande beståndsdel i min analys av det empiriska materialet.

¹⁴ Beck, Ulrich *Risksamhället. På väg mot en annan modernitet*, (Svenja Hums, övers.)(uppl. 1:3) Göteborg: Daidalos. (Originalarbete publicerat 1989) 2012. Sida. 29.

¹⁵ Beck (2012:33)

¹⁶ Beck (2012:38ff)

Beck beskriver också att det är en varaktig kamp om vem som står bakom riskerna i risksamhället, alla skyller ständigt ifrån sig och ser inte att det är modernitetens fel. När problemen ses i vitögat och ett företag får skulden, försvarar det sig och tänker mer på företagets bästa. De klandrar oftast någon annan och det är i dessa fall det är viktigt att ha medierna på sin sida för att övertyga allmänheten.¹⁷ Det är dock svårt att säga bestämt vems fel det är. Är det livsmedelsproducenterna som sprider ut gifterna för att få en högre avkastning och som ser det ur en ekonomisk synvinkel? Är det företagen som tillverkar gifterna? Eller är det vetenskapen som trycker på att människor kan använda de ”ofarliga” gifterna?¹⁸ Riskerna framkommer genom kunskap och på så sätt förminskas eller förstoras de, men ett vanligt förekommande problem är att det utses syndabockar och att riskerna människor står inför ignoreras.¹⁹

3.2 Engagemang från samhällets medborgare

Eftersom medborgarengagemang är ett av huvudämnena i min uppsats har jag valt att utgå ifrån Peter Dahlgrens teorier om vad som är ett medborgarengagemang, hur det ser ut och hur det uppkommer. Dahlgren skriver i sin bok *Young Citizens and New Media* om hur medborgarengagemang uppkommer, hur det kan se ut på internet och vilka nya möjligheter internets framväxt har gett medborgarengagemang.²⁰

Dahlgren skriver att grunden till medborgarengagemang är att en grupp människor väljer att agera frivilligt mot något. De ska frivilligt engagera sig, våga möta dem som har makten och stå för sin ståndpunkt istället för att ge efter för den.²¹ Dahlgren förklarar också att människor påverkar varandra med deras åsikter genom att de starkare fyller de svagare med deras åsikter. Om en person har en stark ståndpunkt och kan argumentera för den, så kan denne överföra sin åsikt till den svage.²² Desto fler som börjar intressera sig för samma åsikt, desto större blir grupptricket. Dahlgren beskriver i sin bok att det är svårt att stå emot grupptrick och ju större trycket blir desto mer övertygande blir det. Om man därmed har en ståndpunkt som man vill

¹⁷ Beck (2012:43ff)

¹⁸ Beck (2012:46)

¹⁹ Beck (2012:102)

²⁰ Dahlgren, Peter (2007) *Young Citizen and New Media*, New York: Tylor & Francis Group, LLC. 2007.

²¹ Dahlgren (2007:21ff)

²² Dahlgren (2007:25)

föra fram till makthavarna så är det viktigt att sprida informationen så att fler blir upplysta. Det i sin tur kan leda till att fler ansluter sig till medborgarengagemanget. För ju större spridning medborgarengagemanget får, desto större är chansen att påverka de som har makten.²³

I och med internets framväxt så har det blivit enklare att få större spridning med ett budskap, dock så har det medfört högre källkritiskhet eftersom det finns ett så pass stort flöde av information. Mycket av informationen som finns på internet är inte alltid korrekt och därför vill människor i första hand ha information från källor de kan lita på eller förstahandsinformation. Internets framväxt har också gjort det lättare för människor att få tag på internationella nyheter och få internationell spridning. I och med detta har det också blivit enklare för människor att skapa grupper med större räckvidd och generera intressegrupper eller medborgarengagemang inom ett visst område.²⁴Dahlgrens teorier om medborgarengagemang använder jag för att förstå medborgarengagemanget på de sajter jag har valt att analysera. De ger en övergripande bild som motiverar förståelsen av *Äkta vara* och *Matfusket* som organisationer uppbyggda av medborgarengagemang.

²³ Dahlgren (2007:23ff)

²⁴ Dahlgren (2007:193ff)

4. En analys av medborgarengagemang i sociala medier om livsmedel och livsmedelsindustrin

I den här delen av uppsatsen ska jag bland annat analysera de nya möjligheterna för medborgarengagemang som uppkommer med hjälp av sociala medier. Analysen består av tre delar. Första delen behandlar den övergripande synen av att samhällets individer lever i ett risksamhälle och hur informationsspridning av riskerna har förenklats genom de sociala medierna. Det i sin tur kan leda till en ökad medvetenhet och ett större engagemang kring frågorna, men också att felaktig information får spridning. Den andra delen inriktar sig på hur det går att se sajterna som medborgarengagemang och hur de medför nya möjligheter för medborgarengagemang. I den sista och tredje delen kommer jag att analysera hur medborgarengagemanget kommer till uttryck och hur de engagerade uttrycker sig för att influera den rådande livsmedelshanteringen.

Äkta vara och *Matfusket* är båda ideella föreningar som byggs upp av konsumenter till konsumenter. Båda internetsidorna verkar för ett vad de anser är ett hälsosammare liv utan kemikalier och för en sundare miljö. Det är med hjälp av internets framväxt den här typen av medborgarengagemang har lyckats växa fram. *Äkta vara* är en ideell förening som arbetar för vad de anser är bättre matkvalité och för mat med färre tillsatser, rikligare på råvaror eller som föreningen själva uttrycker det: ”mer mat i maten!”.²⁵ Den ideella medlems- och konsumentföreningen driver en hemsida vid namn *www.äktavara.org*, en Facebooksida och även en livsmedelsmärkning. På hemsidan kommer det upp löpande nyheter om mat, var det går att köpa produkter som grundarna till webbsajten klassar som äkta vara, när det är säsong för en viss råvara och en guide till vad e-numreringarna på produktens förpackning egentligen betyder. Hemsidan är till för att konsumenter ska få kunskap om vad som finns i olika livsmedel och vad de bör undvika om de vill konsumera livsmedel med färre tillsatser.²⁶ Webbsidan *Matfusket* är en Ideell Facebooksida som drivs av konsumenter till konsumenter. Sidan arbetar för att upplysa om matfusk och hur livsmedelskonsumenter enklast undviker det. De vill med webbsidan lyfta fram tillsatts fria alternativ, men också producenter och butiker som väljer att sälja lokalproducerad och ekologiskt.²⁷ *Matfusket* tar frekvent upp artiklar, debatter, produkter och uppmärksammade händelser som kan ses som matfusk. Både *Äkta vara*

²⁵ Äkta vara (2013-10-28)

²⁶ Äkta vara (2013-10-28)

²⁷ Matfusket (2013-11-26)

och *Matfusket* är sidor dit människor kan vända sig för att få upplysning, men också där de kan uttrycka sin egen åsikt angående livsmedel med tillsatser och matfusk. Facebooksidan och webbsajten är sidor där de engagerade kan försöka påverka och sprida vidare kunskapen om de risker människor lever med i sitt risksamhälle, men eftersom vem som helst får skriva på facebooksidan finns det även en risk att felaktig information får spridning.²⁸

4.1 Livsmedel som risk

Ulrich Beck beskriver ett risksamhälle med risker som människor lever med i sitt vardagliga liv. Ett av de mest konkreta områdena är att de stöter på de här riskerna i livsmedlet de konsumerar. Beck diskuterar just de här riskerna och att de är osynliga för det blotta ögat då de gömmer sig i livsmedlet i form av bekämpningsmedel och tillsatser. Risker människor utsätter sig för blir inte verkliga förrän de får kunskap om hur de kan påverka dem, så kallad expertkunskap.²⁹ Flertalet olika exempel av de här typerna av risker tas upp på *Äkta vara* och *Matfusket* för att informera om att de finns. Ett exempel kan vara när innehållsförteckningen på en vara innehåller e-numrering som vissa konsumenter inte vet vad det står för. Det är då en risk innan kunskapen kring kodningen framkommer.

Balsamvinägern är endast vanlig vinäger färgad med E-150d³⁰

Det blir dock en blandad respons från följarna då några av dem håller med om det som skrivs på sidorna medan andra ställer sig kritiska och hävdar att källorna inte är tillräckligt tillförlitliga.

Ekologiskt är att föredra, vist dyrt men om alla hade köpt ekologiskt så hade priserna sjunkit, så är det ju med allt. – Therese Hökklo³¹

²⁸ Olsson, Tobias. From the Ecology of Broadcasting to the Ecology of Participation Critical Reflections. *Nordicom Information* pp. 95-104. 2010. Hämtad 2014-08-25 från <http://www.nordicom.gu.se/sv/tidskrifter/nordicom-information-2-32010/ecology-broadcasting-ecology-participation-critical>.

²⁹ Beck (2012:39ff)

³⁰ Matfusket (2014-01-23)

³¹ Matfusket (2014-01-23)

Artikeln är Publicerad 2008-11-26 00:50, måste finnas annan sakligare info att skriva om Matfusket!!³²

2008!! Inte aktuell information. Idag är de väl 49 gifter på en vindruva. Men bättre kan ni matfusket. – Eric Unevik³³

Ulrich Beck skriver i boken *Risksamhället* om att människor nu lever i ett expertsamhälle. Han menar att dagens samhälle är uppbyggt av naturvetenskap och teknik, därmed behövs det experter att lita på om inte människorna själva besitter den expertisen. Beck antyder därmed att det är de människor med expertis som har den största makten i samhället.³⁴ Journalisten Mats-Eric Nilsson är en av grundarna till *Äkta vara* och blev utsedd av branschtidningen *Restaurangvärlden* till den fjärde mäktigaste personen inom ”Matsveriges 50 mäktigaste personer.”³⁵ Han har också skrivit ett flertal krönikor och böcker om hur livsmedel behandlas och vilka risker människan utsätter sig för genom sitt vardagliga intag. Mats-Eric Nilsson är ingen vetenskapsman inom området, men han är journalist och såpass kunnig inom området att han har fått en expertstämpel på sig, vilket ger honom auktoritet och legitimitet i livsmedelsdebatten.

Beck skriver också att det inte enbart är människor som får ta smällarna av de risker moderniteten utsätter oss för, utan det är hela jorden ur ett globalt perspektiv.³⁶ När det framkommer och visas svart på vitt att också växter och djur tar skada av de bekämpningsmedel som människan använder blir reaktionerna stora.³⁷

Vinproducenterna tvingas använda tillsatser för att ge vinet smak, eftersom dagens höga användning av bekämpningsmedel och konstgödsel gör druvorna smaklösa.³⁸

En artikel från *Äkta vara* exemplifierar detta och skriver om att vintillverkare numera måste tillföra tillsatser för att vinet ska få den rätta smaken. Förr behövdes inte det eftersom jorden då

³² Matfusket (2014-01-23)

³³ Matfusket (2014-01-23)

³⁴ Beck (2012:39ff)

³⁵ Äkta vara (2014-01-13)

³⁶ Beck (2012:39ff)

³⁷ Matfusket (2013-11-27)

³⁸ Äkta vara (2014-01-23)

innehöll tillräckligt mycket näringsämnen för att ge vindruvorna smak. Artikeln beskriver att jordarna har tagit skada av de bekämpningsmedel vinodlarna använder sig av och att det i sin tur nu ger resultat på skördarna.³⁹ Det här är ett exempel på en typ av risk i vårt risksamhälle, att skördarna besprutas så hårt att jordarna förstörs av handlandet. Ett handlande som kan skada både människor och miljön väcker ett stort engagemang på facebooksidan och webbsajten när riskerna blir tydliga.

Ännu ett poäng till ekologiska produkter. – Calle Laurén⁴⁰

Inte undra på att allergierna ökar!!!!skit!!! – Ritva Örnsved⁴¹

Vilken tur att det finns så många ekologiska och rättvisemärkta vine! Fairview. t.ex. är gott och finns i låda, liksom Shiraz Ecologica. – Kerstin Öhrner⁴²

Beck skriver också att ett problem i dagens samhälle är att människor väljer att agera först när de får ett vetenskapligt bevis på att de måste göra det. Dagens samhälle är ett risksamhälle och samhällets individer lever i en ständig risk utan att agera tills att vetenskapen uppmanar dem till ett visst handlande. Då väljer de att antingen ta det till sig eller att ignorera det och utse någon till syndabock.⁴³ När tillexempel fakta angående tillsatser i vin kom upp som ett inlägg på *Matfusket* facebookside så blev reaktionerna stora, inlägget fick 382 kommentarer, 2176 ”Like” och 1764 delningar på Facebook. Följarna till *Matfusket* vill visa sitt engagemang, få sina medmänniskor att få reda på det genom att dela det och visa att de håller med genom att trycka på ”Like”.⁴⁴ Flertalet kommentarer på inlägget angående tillsatser i vin uttrycker att de ska byta till ekologiskt vin och att de förstår anledningen till varför vissa kan få allergiska reaktioner, dock så finns det ingen information om huruvida de övergår till enbart ekologiskt vin eller inte. Reaktionerna blev dock stora när det framkommer att vissa viner innehåller tillsatser och bekämpningsmedel.

³⁹ Äktavara (2014-01-08)

⁴⁰ Matfusket (2014-01-23)

⁴¹ Matfusket (2014-01-23)

⁴² Matfusket (2014-01-23)

⁴³ Beck (2012:33)

⁴⁴ Matfusket (2013-12-15)

Fy... vilken värd vi lever i... jag köper alltid Ekologiskt vin som är krav-märkt undrar om den också innehåller massa med gifter...??? – Ewa Ulrika Löwenhamn⁴⁵

Skrämmande – Marielle Mille Wallander⁴⁶

Fy f... så trött jag blir, dricker knappt vin men vem/vilka kontrollerar vad vi får i oss via mat och dryck. Livsmedelsverket? Hur/vad påverkar signalsubstanserna i våra hjärnor? – Britt-Marie Ehinger⁴⁷

Det här är exempel på hur reaktionerna kan bli när information om en risk kommer ut. De allergiska reaktionerna kan även vara en effekt av en annan teori som Beck skriver om; cocktaileffekten. Cocktaileffekten är en teori om att det finns vetenskap om att kemikalier är giftiga, men att det är bristande vetenskap kring hur de reagerar när olika kemikalier blandas. Det finns till exempel en viss typ av kemikalier i livsmedel och även ett gränsvärde för hur mycket av den kemikalien det får finnas. Det kan sedan finnas en annan typ av kemikalier i luften och därefter en tredje typ i vattnet, när alla dessa kemikalier blandas i människans kroppar vet vi inte vad det kan medföra för konsekvenser och det är det här som utgör cocktaileffekten. Beck skriver också om de gränsvärden som finns för kemikalier. Han menar dock att alla människor är olika och har därmed inte samma toleransnivå, vilket i sin tur också kan vara en orsak till varför vissa får allergiska reaktioner av vin.⁴⁸ Det här är i sig en risk som människan lever med då de inte har vetenskapen om hur deras kroppar kan reagera.

Väljer man ekologiskt blir det enklare. Fyra av Systembolagets tio mest säljande boxviner innehåller rester av bekämpningsmedel (pesticider), avslöjar TV4:s Kalla fakta. EU:s regler ger vintillverkarna rätt att använda ett 60-tal tillsatser och smakämnen i vin utan (!) att informera konsumenterna om saken. Enligt Kalla fakta kan var tredje dold tillsats eller ämne orsaka allergi- eller överkänslighetsreaktioner.⁴⁹

Aha, kan kanske förklara min allergi av vissa viner och vissa öl. Eco och fairtrade låter iaf bra. Finns även väldigt gott rött också i box. – Lillian Mönhage⁵⁰

⁴⁵ Matfusket (2013-12-15)

⁴⁶ Matfusket (2013-12-15)

⁴⁷ Matfusket (2013-12-15)

⁴⁸ Beck (2012:33ff)

⁴⁹ Matfusket (2014-01-23)

⁵⁰ Matfusket (2014-01-23)

Ett genomgripande drag i diskussionerna som förs på sidorna är att det är en uppdelning mellan ren mat och oren mat. Den här distinktionen har behandlats av Mary Douglas. Douglas beskriver dem genom smuts inom religionerna och då vad som är mer och mindre acceptabelt och oacceptabelt. Det som webbsidorna lyfter fram som smuts är det livsmedel som innehåller tillsatser. Douglas skriver att vi kan förstå smuts som en metafor och inte som den denotativa betydelsen som tankarna oftast förs till. Douglas beskriver det:

Smuts kränker ordningen. Att avlägsna smuts innebär inte en negativ handling utan snarare en positiv strävan att organisera omgivningen.⁵¹

Dock så är alla människor och sociala grupper olika toleranta i fråga om smuts.⁵² Det kan även ses utifrån webbsidorna då smuts kan liknas med de höga halterna av bekämpningsmedel och tillsatser i mat. Alla människor har inte samma krav angående sitt livsmedel. Vissa bryr sig inte överhuvudtaget medan andra inte skulle kunna tänka sig något annat än kravmärkt och närproducerat. Människor lever efter olika förhållningsregler som på ett sätt går att se på samma sätt som att de har olika religioner med dess olika normer, det går även att lika med att människor följer religionens normer olika hårt efter deras egen tro. Vissa tror på att tillsatser kan göra skada på våra kroppar medan andra inte gör det, det kan även handla om individens ekonomiska ställning då många på webbsidorna anser att ekologisk mat kostar mer. Det som är ren mat för en del människor kan även vara något helt annat för andra, det här är även något som Douglas påpekar då hon skriver om att rent kan vara rent för någon medan det är orent för någon annan och att det kan ha att göra med olika tro och uppfostran.

Webbsidorna lyfter fram såsom en av Douglas synvinklar i sin bok att smuts är ohygieniskt. *Matfusket* skriver ständigt om olika rapporter om mat med tillsatser och höga halter av bekämpningsmedel som är ohälsosam för vår kropp. Webbsidan *Äkta vara* är skapad för de konsumenter som vill ha hjälp att hitta de varor som är framställda utan tillsatser och då genom att tillhandahålla information om vilka produkter konsumenten ska undvika och vilka hen bör konsumera. *Äkta vara* förmedlar också till oss när det är säsong för en viss produkt och hur människan bör tänka kring livsmedel för att undvika det som de anser är smuts. Douglas beskriver också att våra föreställningar om smuts är en kombination av två komponenter:

⁵¹ Douglas, Mary. *Renhet och fara: en analys av begreppen orenande och tabu*. Falun: AIT Scanbook. 1997. Sida 10.

⁵² Douglas (1997:10ff)

omsorg om hygien och hänsyn till konventioner.⁵³ Hon menar då att de normer som finns angående smuts kan skilja sig i olika sociala grupper.⁵⁴ I och med webbsidorna så skapas det en social grupp för de som är intresserade av ämnet och som bryr sig om matfusk. Det är även de som vänder sig till sajterna *Äkta vara* och *Matfusket*. För en del människor spelar det dock en större roll vad de konsumerar för livsmedel än för andra.

Kan inte tänka mig att köpa något annat än EKOLOGISK MAT. – Lisbeth Johansson

Jag skulle nog ha valt ekologiska bananer oftare om de inte som nu är förpackade i så stora påsar om minst 5st. i varje. För det mesta vill jag ej köpa fler än 2-3 st och butikerna vill ej bryta upp en sådan påse. – Nils Carlson⁵⁵

Bra, köper redan ekobananer men när de är slut köper jag inga. – Ingegerd Möller⁵⁶

Den här sociala gruppen skapar sitt egna sociala ramverk om vad som är okej eller inte genom att bannlysa vissa saker på sajterna. Följarna visar det genom sina kommentarer och försöker därmed förmedla sitt budskap vidare. Som tidigare nämnt förklarade Douglas att smuts är en typ av oordning och för att bli av med smutsen går det att organisera omgivningen efter en viss föreställning om hur den bör se ut. Den här föreställningen kan innebära att människan inte bör konsumera livsmedel som innehåller någon typ av kemikalier eller att de bör kolla upp bakgrunden på den mat vi inhandlar. Hur har djuren behandlats och vilka konsekvenser kan det ge om jag köper varor som har blivit besprutade. Dock så skriver vissa att de inte har råd att köpa ekologiskt då de anser att den kostar mer, de försöker istället visa sitt intresse genom att gilla dem på Facebook och vara delaktiga på sidan.

Tyvärr är EKO lite en ekonomisk fråga. Även om man vill kanske man tyvärr inte har råd att välja EKO mat som tyvärr är dyrare... - Emma Göthe⁵⁷

Människan lever också i ett samhälle som är präglad av att de sociala medierna ständigt finns tillgängliga med information, det i sin tur medför att kännedomen kring gifterna och de osynliga hoten sprids snabbare och blir mer bekanta. Det bidrar också till att felaktigheter och

⁵³ Douglas (1997:17)

⁵⁴ Douglas (1997:17)

⁵⁵ Matfusket (2013-12-12)

⁵⁶ Matfusket (2013-12-12)

⁵⁷ Matfusket (2014-01-23)

rykten sprids lika effektivt och det är det här som är en av internets och sociala mediers stora nackdelar. De människor som har lite kunskap inom området och som har varit delaktiga en längre tid på dessa sidor har lättare att sälla ut vad som är korrekt och icke korrekt fakta, medan de som är nya deltagare kan ha svårare att förstå vad som inte är korrekt fakta. Det i sig kan medföra att felaktig information sprids och människor som tror på felaktiga uppgifter. Det här är en aspekt som är svår för sidorna själva att kontrollera då det är ett ständigt flöde av kommentarer, delningar med mera. Och det är friheten till och runt de sociala medierna som kan bidra till felaktiga uppgifter sprids, då alla har en chans att skriva vad de tycker och tänker.⁵⁸ En effekt av det här kan vara att det dyker upp olika typer av medborgarengagemang. Nästa avsnitt kommer handla om medborgarengagemang med utgångspunkt i sociala medier.

4.2 Medborgarengagemang i sociala medier

Äkta vara och *Matfusket* är två internetsidor där människor har möjlighet att uttrycka sig för att visa sitt engagemang och sin ståndpunkt angående de risker som diskuterades i föregående kapitel. Det är ett självvalt engagemang som de deltar i för att försöka skapa en förändring och då för livsmedel som inte har blivit utsatt för kemikalier. Både *Äkta vara* och *Matfusket* faller i denna mening inom ramen för medborgarengagemang.

Peter Dahlgren beskriver att medborgarengagemang är en frivillig handling. Det kan innebära att man väljer att agera mot en makt istället för att ge efter för den, det kan också innebära att man engagerar sig för att försöka skapa en förändring⁵⁹. På webbsidorna *Matfusket* och *Äkta vara* tas det inte enbart upp de risker människan står inför i framtiden utan där samlas det människor som bryr sig om livsmedelshanteringen, miljön och de som strävar efter renare mat. De här människorna engagerar sig frivilligt och har ett gemensamt intresse. De väljer att reagera när det dyker upp information om att det finns bekämpningsmedel i maten, de uppmanar och informerar medmänniskor genom att kommentera de inlägg som görs på webbsidorna. De visar också genom sina åsikter vilken ståndpunkt de har och vilket handlande konsumenter bör ta till. Dahlgren beskriver att de förslavade inte kan välja att engagera sig då de inte kan frigöra sig, han menar då att de inte kan frigöra sig från den stora massan och stå emot den allmänna åsikten. Ett resultat av det här skulle kunna vara att de väljer att se förbi riskerna och fortsätter konsumera det livsmedel som innehåller bekämpningsmedel.

⁵⁸ Olsson (2010)

⁵⁹ Dahlgren (2007:21)

Dahlgren skriver att det finns en baksida med att engagera sig och tar då upp de konsekvenser som finns kring det. Att engagera sig inom exempelvis politik kan innebära att man har rösten, men att man inte blir hörd och att det också finns en risk att bli ignorerad.⁶⁰ Om några av följarna till sajterna till exempel väljer att visa sina åsikter kring de risker som finns med bekämpningsmedel, tillsatser och djurskötseln kan de delas in i en kategori människor och på så sätt bli klassificerade som också är en av nackdelarna enligt Dahlgren. Genom kommentarerna går det att se att några av följarna till Facebooksidan inte själva vill se det ur den här synvinkeln, utan de vill enbart visa sitt engagemang och att de är involverade i den här typen av frågor. De visar sin ståndpunkt och sitt engagemang genom att kommentera på de inlägg som kommer upp på sajterna och försöker vara föredömen genom att köpa den rena kosten.

Vi konsumenter kan göra mycket genom att ta varningar och upplysning på allvar och välja ”rätt” mat i affären. Jaga inte det billigaste alternativet!!!! – Göran Ruff⁶¹

Köp eko, krav och fair trade! Det är inte så mycket dyrare! Det är dyrare att bli sjuk med någon läskig sjukdom än att handla ekologiskt. Köp lite mindre mat istället. Idag överkonsumerar vi mat. Är vi fler som köper så påverkar det priserna positivt för konsumenten. – Charlotte Lubeck⁶²

Även om medlemmarnas röster blir hörda av de som är inom samma ”grupp” individer, så kan de bli ignorerade av de som inte är det. Även om engagemanget är stort så finns det en risk att de o-ekologiska livsmedelsproducenterna inte kommer att sluta använda kemikalier i sina produkter. De som värnar för livsmedel utan bekämpningsmedel, tillsatser och för ett vad de anser är ett hälsosammare liv. De försöker få fram deras åsikter kring ekologiskt livsmedel och även få fler människor att se de risker som de anser finns med oekologiskt. Det är dock inte enbart en utmaning för de som webbsidorna lyfter fram som pro-sidan utan det är även en utmaning för de som i detta fall blir kontra-sidan och då de som inte ser det negativa i det oekologiskt. De på kontrasidan behöver inte vara emot det ekologiska utan de kan vara emot de

⁶⁰ Dahlgren (2007:22)

⁶¹ Matfusket (2014-01-23)

⁶² Matfusket (2014-01-23)

åsikter som finns angående att det är ohälsosamt med tillsatser i maten och de kan även handla om att de inte ser den ekonomiska vinningen i att odla ekologiskt.⁶³

De här uppmaningarna sätter oftast fokus på specifika livsmedelsproducenter, som därmed på något sätt ställs i skamvrån och som blir konkreta uttryck för de här riskerna. Även om det inte går att dra några generella slutsatser i vilken utsträckning som de här två sajterna påverkar livsmedelsindustrins agerande, så kan *Äkta vara* och *Matfusket* bidra till ökad medvetenheten och om missförhållandena hos allmänheten. Ett exempel på ett företag som har hörsammat medborgarengagemanget är Dafgård. De lyssnade på vad deras konsumenter vill ha och utgick ifrån det, för att eventuellt få slippa kritik framöver.

Vi märker hur medvetenheten och kunskapen hos våra kunder hela tiden ökar när det gäller produkters sammansättning, produktsäkerhet, miljö- och hälsopåverkan mm. Att kunna svara på alla frågor är en stor utmaning som vi tar på allra största allvar, både som producent och som grossist.⁶⁴

Dafgård vill genom det här visa hur viktigt det är att lyssna på sina kunder och vilken stor inverkan deras konsumenter kan ha. Genom det här utlåtandet visar Dafgård sitt engagemang för att tillfredsställa sina kunders önskemål. Dahlgren skriver att en viktig aspekt med att engagemanget ska fortleva är att det ger resultat.

Folket runt om på vår jord har äntligen insett vilken kemikaliebomb som margarinet är, försäljningssiffrorna är på en rekordbotten i många länder.⁶⁵

Margarinet tappar i popularitet. Det har fått världens största margarintillverkare Unilever att börja blanda smör i margarinet.⁶⁶

Inom medborgarengagemang är gruppsytryck en påverkande faktor skriver Dahlgren, och desto större gruppsytrycket blir ju svårare är det att stå emot. Han beskriver ett exempel i boken där någon börjat ogilla något och ju fler som uttrycker att de ogillar det medför att det blir lättare

⁶³ Meyer von Bremen, Ann-Helen & Rundgren, Gunnar, *Jorden vi äter*, Värnamo: Elanders Fälth & Hässler. 2013. Sida. 134.

⁶⁴ Dafgårdgrossisten. 2013. Hämtad 2013-12-14 från <http://www.dafgardgrossisten.se/innehall/Templates/Pages/Page.aspx?id=3579&epslanguage=sv>.

⁶⁵ Matfusket (2014-01-23)

⁶⁶ Äkta vara (2014-01-23)

för fler att ogilla det också.⁶⁷ På så sätt går det även att se det engagemang som finns kring webbsidorna och då genom de kommentarer som finns under inläggen. Följarna uttrycker sig under inläggen för att visa sin åsikt och det går även att se att de kommenterar på varandra. De styrker varandras åsikter och inläggets ståndpunkt genom att berätta om sitt eget handlande. Ett exempel ur *Matfusket* är från inlägget *rekordmånga väljer ekologiska bananer*, där de beskriver att fler väljer ekologiska bananer när testfakta har visat att det finns bekämpningsmedel i bananerna. Flertalet kommentarer visar att de väljer ekologiska bananer och att det nu till och med blir svårare att få tag på o-ekologiska.⁶⁸

När man väl provat på ekologiska bananer så vill man inte äta andra bananer! – Helene Lindgren⁶⁹

Jag skulle nog ha valt ekologiska bananer oftare om de inte som nu är förpackade i så stora påsar om minst 5st. i varje. För det mesta vill jag ej köpa fler än 2-3 st och butikerna vill ej bryta upp en sådan påse. – Nils Carlson⁷⁰

Jag håller med varför kan dem inte sälja dem i lösvikt som de andra bananerna? – Katarina Vogler⁷¹

Anledningen till att ekologiska bananer är packade i plastpåsar är för att de skall skyddas från giftet på de ikke ekologiska bananerna. De transporteras tyvärr i samma båt över Atlanten och i samma lastbil till Sverige. Ngt vi får leva med tills det bara importeras ekologiska bananer. – Lena Hammarstrand⁷²

Det är dock inte enbart positiv respons kring inläggen på webbsidorna. Vissa följare ställer sig skeptiska till inläggens källor och menar att det inte är förstahandskällor, medan andra följare istället styrker inläggen med andra källor som skriver om samma sak. Genom en undersökning Dahlgren gjort så visar det att internets uppkomst har medfört att människor gärna vill ha förstahandskällor och att det blir mycket enklare för oss att hitta dem.⁷³ Internet har också gjort den enklare att ta kontakt med varandra genom att till exempel dela information och ta kontakt

⁶⁷ Dahlgren (2007:25)

⁶⁸ Matfusket (2013-12-12)

⁶⁹ Matfusket (2013-12-12)

⁷⁰ Matfusket (2013-12-12)

⁷¹ Matfusket (2013-12-12)

⁷² Matfusket (2013-12-12)

⁷³ Dahlgren (2007:187ff)

med de som har samma intresse. Dagens medier gör det enklare för de grupper som vill engagera sig inom ett område som till exempel internetsidorna. Dit vänder sig de som är intresserade av ekologiskt och tillsatsfritt livsmedel. De kan enkelt ta kontakt med varandra och tillsammans skapa ett medborgarengagemang inom just detta område. Dahlgren skriver dock att den här typen av internetsidor kan skapa ett större gap mellan de som är engagerade och de som inte är det och att det i sin tur även kan skapa olika grupper och klasser i samhället, dock så är den digitala medieutvecklingen positiv för sammanhållningen och framväxten av medborgarengagemang.⁷⁴

Sajternas medborgarengagemang kan också ses som opinionsbildande genom att de som har liknande åsikt, attityd och värderingar samlas på en och samma plats. Det är en plats som de själva kan välja att vända sig till för att diskutera sina åsikter inom en viss fråga eller inom ett visst område och då i detta fall matfusk och rent livsmedel. På sajterna *Matfusket* och *Äkta vara* kan de samlas och föra dialog genom att kommentera på olika inlägg, de kan dela med sig av inläggen enkelt på *Facebook* genom att trycka på en *dela* knapp för sprida budskapet vidare. Sajterna kan ses som en offentlig opinion då de är öppna med vad de står för. Inom sajterna finns det oftast en allmän opinion och då genom att de flesta som väljer att följa eller vara delaktiga har en gemensam åsikt. För att en sådan här sida ska få någon form av effekt så krävs det att den har en opinionsskapande förmåga, vilket *Äkta vara* och *Matfusket* har genom sitt medborgarengagemang.⁷⁵ De ger uttryck för en opinion och när de här opinionerna blir tillräckligt starka kan det på olika sätt användas för att bedriva lobbying. Det är då Mats-Erik Nilsson blir företrädaren. Han lyfts fram i många olika sammanhang till exempel genom hans böcker och olika inlägg på sajterna. Nilsson blir en nyckelperson och därmed en lobbyist.⁷⁶

Dagens boktips - Den hemlige kocken. Det är många som nyligen blivit nyfikna på det här med matfusk eller vill lära sig mer om vad som händer med maten innan den hamnar på din talrik. Vi kan varmt rekommendera boken "Den hemlige kocken" för den kunskapsförstående läsaren av *Matfusket*. Författaren, och även en av grundarna till föreningen "Äkta vara", Mats-Erik Nilsson tar er med på en resa bakom de annars stängda grå portarna till de stora matindustriernas lokaler.⁷⁷

⁷⁴ Dahlgren (2007:201)

⁷⁵ Bergström, Johan Henrik & Byström, Jan. *Att lyckas med lobbying*. Falun: Tryck Scandbook. 2003. Sidor 50-55.

⁷⁶ Falkemark, Gunnar. *Politik, svensk lobbyism trafikpolitik och i verkligheten manipulation*. Falun: AIT Scanbook. 1999. Sida. 14ff.

⁷⁷ *Matfusket* (2014-01-23)

Genom nätet har det blivit lättare för många olika organisationer att skapa opinion. *Äkta vara* är ett exempel på en förening som har växt sig stark via nätet. Som tidigare nämnt så var det enbart två familjer till en början. När den tredje familjen kom in och då även den kunniga inom informationsspridning och uppbyggandet av *Äkta varas* webbsajt så skapades sidan *Äkta vara*. När webbsajten togs i bruk så växte också organisationen och medborgarengagemanget tog fart och det blev opinionsbildande.⁷⁸

Från att ha varit en liten krets som arbetat med matfrågan är från och med sommaren 2011

Äkta vara en förening öppen för andra matintresserade medlemmar.⁷⁹

Organisationen *Äkta vara* har skapat sig opinion genom medborgarengagemang och har på så sätt blivit tillräckligt stor och inflytelserik för att bedriva lobbying. Lobbying innebär att de organisationer som har rätt till att yttra och anföra sina åsikter försöker påverka de som har makten att fatta ett beslut inom ett visst område eller inom en fråga som är riktat åt ett visst håll.⁸⁰

Äkta vara är tillexempel en organisation som bedriver lobbying. Det är en organisation som har vuxit sig relativt stark genom dess medborgarengagemang och har på så sätt fått inflyttande på livsmedelsbranschen. Det kan vara svårt för föreningens medlemmar att själva bedriva lobbying, då de var för sig inte har det inflyttande som behövs. Mats-Erik Nilsson kan då istället bedriva lobbyingen för *Äkta vara*, då han har den inflytelserika ställningen.⁸¹ Nilsson blev som jag tidigare nämnt utsedd av branschtidningen *Restaurangvärlden* till den fjärde mäktigaste personen av femtio stycken.⁸² Mats Erik Nilsson är en lobbyist, då han genom sina böcker drivit fram frågor om varför det är viktigt att konsumera tillsatsfritt livsmedel och om hur det kan påverka miljön och vår hälsa. Han är även en förtroendeanförd person inom området som skulle kunna lobba för organisationens åsikt. En organisation som *Äkta vara* skulle tillexempel kunna lobba för att EU-stödet till de ekologiska livsmedelsproducenterna borde höjas. Ett högre EU-stöd skulle i sin tur kunna leda till att fler livsmedelsproducenter

⁷⁸ *Äkta vara* (2014-01-25)

⁷⁹ *Äkta vara* (2013-12-17)

⁸⁰ Bergström & Bystöm (2003:12ff)

⁸¹ Falkemark (1999:14ff)

⁸² *Äkta vara* (2014-01-13)

väljer att bli ekologiska. Det i sin tur kan medföra att de ekologiska livsmedelsproducenterna kan sälja sina produkter till ett lägre pris, vilket kan resultera i att det blir billigare för konsumenten att inhandla ekologiskt. Det är fortfarande många som tycker att de ekologiska alternativen kostar för mycket och därmed väljer att avstå från att inhandla dem.⁸³

Allt detta drivet av att vi konsumenter vill betala mindre för maten. Det kostar att producera kvalitet! Alltid vi konsumenter som väljer! – Helena Jonsson⁸⁴

Vi vill inte bli förgiftade och detta betalar vi för i vårt ovetande... Maten är också en klassfråga, där vi ”väljer” bort den vanliga maten om vi har råd! – Susanne Lilian Malmgren Ericson⁸⁵

Många anser att de ekologiska alternativen är för dyra och väljer därmed att konsumera de oekologiska alternativen, även om de föredrar det ekologiska. Det kan i sin tur medföra att de kan känna sig utanför den sociala gruppen. Enligt Mary Douglas teori angående smuts och därmed att det kan vara en ordning inom denna sociala grupp, så kan det i den här situationen medföra att de som konsumerar smuts kan känna att de aldrig får ordning på ordning. För inom medborgarengagemang som tidigare nämnt är grupptricket stort. Därför kan det bli svårt för de människor som känner att de inte har råd att konsumera ekologiskt att rätta till ordningen eftersom de väljer att konsumera smuts enligt denna sociala grupp.

Skulle köpa mer ekologiskt om de inte var så mycket dyrare. Här hemma går det åt tex jätte mycket frukt,, de skulle bli mycket dyrare. Och framför allt titta på priset på kött de är ju inte klokt så dyrt med ekologiskt. Så se till att få ner priserna så kommer jag jätte gärna att handla ekologiskt... och flera med mig tror jag, de skulle göra att de skulle få producera mera och i och med de bli billigare. – Ida Jonsson Äng⁸⁶

På sajten *Äkta vara* går det även att se att livsmedelsproducenterna själva går in och deltar aktivt för att visa sitt intresse. Det är i sig också ett uttryck på att de lyssnar, bryr sig och har koll på vad som händer i den allmänna opinionen, men det kan också vara för att inte förstöra sitt egna rykte och för att inte få en ekonomisk nedgång av att människor slutar konsumera

⁸³ Falkemark (1999:14ff)

⁸⁴ Matfusket (2014-01-23)

⁸⁵ Matfusket (2014-01-23)

⁸⁶ Matfusket (2014-01-23)

deras produkter. Dafgård som jag tidigare nämnt gick snabbt ut med ett pressmeddelande så fort de fick reda på att det fanns hästkött i deras produkter. De försökte därmed göra det de kunde för att rädda situationen. Organisationen *Äkta vara* har själva fått kritik av Jordbruksverket av att de är vilseledande med sin märkning *Äkta vara* på produkter i Citygross butiker. Kritiken kom ifrån att de produkter som var märkta med *Äkta vara* inte var helt tillsatsfria utan innehöll bakpulver och pektin. *Äkta vara* gjorde precis som Dafgård, gick ut och bemötte kritiken på deras hemsida.⁸⁷

Efter ett osedvanligt snabbt ingripande gick Livsmedelsverket på onsdagen ut och kritiserade nya märkningen Äkta vara. Verkets chefsjurist Göran Anér anser att märkningen kan vara vilseledande, bland annat för att Äkta vara godkänner två tillsatser, bakpulver och pektin.⁸⁸

Äkta vara tillåter bakpulver och fruktpektin men säger ändå att produkterna är ”utan tillsatser”.

I den tilläggsinformation som finns i varje butik med Äkta vara-produkter framgår tydligt att dessa två tillsatser är tillåtna. Att en märkning kan ha vissa undantag är inget ovanligt. Exempelvis får 5 procent av ingredienserna i en Kravmärkt produkt vara icke-ekologiska.⁸⁹

Både *Äkta vara* och *Matfusket* skriver inte enbart negativa aspekter kring företag. De tar även upp nyheter om företag som fokuserar på att satsa mer på tillsatsfritt livsmedel och ny forskning som kan vara bra för den mänskliga hälsan.

Ekomjolk rik källa till omega-3

Ekologisk mjölk innehåller betydligt mer hälsosamma omega-3-fettsyror än konventionell mjölk och utgör ett viktigt alternativ till fisk, visar en stor amerikansk studie. I Sverige ökar åter försäljningen av ekomjolk efter en tids stagnation.⁹⁰

I det här avsnittet har jag försökt redovisa att *Äkta vara* och *Matfusket* har tydliga tecken för att ses som medborgarengagemang. Följarna till sajterna engagerar sig frivilligt för att försöka

⁸⁷ Äkta vara (2014-08-25)

⁸⁸ Äkta vara (2014-08-25)

⁸⁹ Äkta vara (2014-08-25)

⁹⁰ Matfusket (2014-01-24)

influera livsmedelsproducenter och deras medmänniskor till ekologiskt och tillsatsfritt livsmedel.

4.3 Hur medborgarengagemang kommer till uttryck

I föregående kapitel analyserade jag hur det gick att se *Äkta vara* och *Matfusket* som medborgarengagemang, hur sajterna är opinionsbildande, samt hur de bedriver lobbying. I detta kapitel ska jag analysera hur medborgarengagemanget kommer till uttryck, hur följarna väljer att agera för att försöka påverka och sprida vidare information om de risker människor lever med i risksamhället.

I en livsmedelsbutik finns det i dagsläget ett flertal olika märkningar med olika innebörd. Vissa står för att det inte är några tillsatser i maten, några andra står för att det är ekologiskt odlat med mera. Märkningar är till för konsumenterna för att de lättare ska hitta de produkter som till exempel inte innehåller några kemikalier. Frågan är dock hur tillförlitliga märkningarna är då *Äkta varas* märkning fick på hoppningar av Jordbruksverket att vara vilseledande då de hade tillsatser av bakpulver och pektin. *Äkta vara* skriver även själva i försvar att en märkning kan ha undantag och att kravmärkta produkter får bestå av 5 procent icke-ekologiska produkter.⁹¹ Webbplatsen *Äkta vara* grundades först efter att grundarna till sajten såg att intresset från allmänheten var stort och att det fanns en efterfrågan på information.⁹²

För att fånga och kanalisera detta stora intresse hos allmänheten beslutade vi i vår lilla förening att starta en webbplats i syfte att vara ett forum för intresserade – en mötesplats för alla möjliga personer som vill vara med och påverka inriktningen på livsmedelsindustrin.⁹³

Den lilla föreningen som bestod av två familjer som ville få fram en märkning som märkte ut de varor som var fria från tillsatser och då de varor som de ansåg var äkta då de innehöll mindre tillsatser, utvecklades till en webbplats som är en mötesplats för de personer som är intresserade av att få veta vad de anser är en hälsosammare livsmedelsbransch. Föreningen *Äkta vara* har nu både en webbplats och märkningen *Äkta vara* och där en av grundarna Mats-Eric Nilsson har gett ut flertalet krönikor och böcker inom ämnet. Från att ha varit fyra personer år

⁹¹ Äkta vara (2014-08-25)

⁹² Äkta vara (2013-12-13)

⁹³ Äkta vara (2013-12-13)

2002 som uttryckte sitt engagemang till att de nu är en förening med cirka 18 000 följare på deras webbsida. Intresset inom ämnet är stort och ett praktexempel på medborgarengagemang på internet.⁹⁴

Från att ha varit en liten krets som arbetat med matfrågan är från och med sommaren 2011

Äkta vara en förening öppen för andra matintresserade medlemmar.⁹⁵

I och med det stora intresset och den ökade diskussionen angående livsmedelshantering, blir det ett försäljningsargument för de företag som inriktar sig mot ekologisk och tillsatsfri mat. Märkningen av maten gör det enklare för konsumenter att hitta den i butikerna och diskussionerna i media uppmärksammar de positiva aspekterna med att konsumera livsmedlet, vilket kan bidra till att fler eventuellt får upp ögonen för livsmedlet. Mediernas skrivelser och medborgarengagemang kan medföra stora konsekvenser, både negativa och positiva. Ett exempel på negativt uppmärksammande i media var när det hittades hästkött i Dafgård köttbullar som bland annat Ikea köpte in. När det uppmärksammades blev det förödande konsekvenser för Dafgård, de fick en negativ bild i media och Ikea stoppade försäljningen av köttbullarna i 24 länder.⁹⁶ SvD Näringsliv skrev den 27 februari 2013:

Dafgård köttbullar kommer under överskådlig tid att förknippas med köttfusk och döda hästar. I en bransch där alternativen för konsumenterna är många kan ett sådant varumärkeshaveri bli fatalt.⁹⁷

Företagen själva kan också använda sig av medierna för att försvara sig. Dafgård gick ut med ett pressmeddelande samma dag som det hittats hästkött i deras köttbullar. Pressmeddelandet informerade om att de tillfälligt stoppat försäljningen av sex av deras nötfärsbaserade produkter, för att bevisa att de tar situationen på allvar. Det här är ett exempel på hur viktigt redskap media är i den här typen av situationer. Dafgård använde media i den här situationen för att nå ut till konsumenterna med viktig information, för att på så sätt försöka bevara förtroendet hos konsumenterna. Informationsspridningen kan också användas för att förebygga den kritik de kan tänkas få från organisationer som till exempel *Matfusket*. Ifall en negativ aspekt om ett

⁹⁴ Äkta vara (2013-12-13)

⁹⁵ Äkta vara (2013-12-13)

⁹⁶ Svenska Dagbladet. Hemsida. 2013. Hämtad 2013-12-13 från http://www.svd.se/nyheter/inrikes/dafgard-stoppar-flera-fardigratter_7953014.svd.

⁹⁷ Svenska Dagbladet (2013-12-14)

livsmedelsföretag skulle komma ut kan det ge förödande konsekvenser. Därför är det viktigt för företag ifall det skulle ske ett misstag som till exempel hästköttsskandalen, att visa att de vill tillrättställa det för att på så sätt indikera att de bryr sig om opinionens åsikt. Ett ytterligare exempel var när Fazers bagerier lanserade ett bröd att vara fullkorn trots att det mestadels innehåller vetemjöl.⁹⁸

Bröd lanseras som fullkorn trots att det mest innehåller vetemjöl. Flera brödproducenter bryter mot branschens regler, skriver Göteborgs-Posten. – Det är ett misstag och vi beklagar det, säger Annika Westby, marknadsdirektör för Fazers bagerier, till tidningen.⁹⁹

4.3.1 Expertkunskap

Jag har tidigare nämnt i analysen att samhällets individer numera lever i ett expertsamhälle och att de behöver expertis inom vissa områden då de själva inte besitter den expertisen. En debatt som tidigare nämnts, men som även här är aktuell att ta upp är debatten angående boxvin, då EUs regler tillåter vintillverkarna att använda ett flertal tillsatser och smakämnen i vin utan att behöva informera konsumenter om detta. *Matfusket* refererar till Tv4s program *Kalla fakta* och till en artikel i Aftonbladet.¹⁰⁰ Artikeln från Aftonbladet summerar vad *Kalla fakta* tog upp och då att de testade olika viner för att se om de innehöll bekämpningsmedel, som vinerna då gjorde. Det framkom också att gränsvärdet för bekämpningsmedel i vin inte förekom i samma utsträckning som för till exempel dricksvatten.

Gränsvärden för bekämpningsmedel i vin finns inte. Men jämfört med godkänd dos i dricksvatten låg vinvärdet som mest 55 gånger högre.¹⁰¹

Sajten *Äkta vara* refererar till *Kalla fakta*, men också till Tv4-nyheterna där franske miljöexperten Claude Bourguignon uttalade sig och förklarade att vinproducenterna måste använda sig av smaktillsatser eftersom jordarna är så förstörda av bekämpningsmedel att de

⁹⁸ Matfusket (2014-01-24)

⁹⁹ Matfusket (2014-01-24)

¹⁰⁰ Matfusket (2013-11-26)

¹⁰¹ Äkta vara (2013-11-26)

numera inte tillför tillräckligt mycket näring till frukterna så att de i sin tur inte smakar något.¹⁰²

Så när man producerar grönsaker på dålig jord får de ingen smak. Så man tillför artificiella kemikalier för att ge vinet smak.¹⁰³

Claude Bourguignon är en miljöexpert och därför vänder sig människor till honom för att få hans expertis inom området. Bourguignon beskriver att det är bekämpningsmedlen som är grundfaktorn till att det behövs tillsatser i vinerna, människor litar på hans expertis och på så sätt har han makt inom området.

I inledningen står det att tillsatser används i vinet för att druvorna blivit smaklösa på grund av bekämpningsmedel och konstgödsel. Detta bör betyda att ekologiska viner är fria från dessa kemikalier. – Kicki¹⁰⁴

Det framkommer också i inlägget att vintillverkare inte behöver skriva ut vilka tillsatser som det finns i vinet på förpackningen. Innehållsförteckningen på förpackningen är en typ av expertis och därmed anförtror människor till att det som står i innehållsförteckningen finns i produkten. När det sedan inte är skrivet att det är några tillsatser så förlitar de sig på det. När det framkommer att det enligt EU-regler inte behöver stå vilka tillsatser som finns i vinerna, så finns det ingen expertis att lita på och därmed kan det ses som att människor blinda inför de risker som finns.¹⁰⁵ Genom de kommentarer som finns på de inläggen angående kemikalier i boxvin så går det att se att många känner sig lurade, engagemanget blir stort och många blir upprörda.

EU-medlemskapet skulle bli så bra; vårt offentlighetsprincip skulle inte påverkas, utan alla andra skulle ta efter oss. Och att vi lät EU-rätt gå före inhems lag skulle bara gynna oss eftersom EU... bla bla bla. Fan vad tröt jag är på att det mesta vi äter och dricker är en jävla kemikaliesoppa. Med politiker och myndigheters god minne. - Magnus Högberg¹⁰⁶

¹⁰² Äkta vara (2013-11-27)

¹⁰³ Äkta vara (2013-11-27)

¹⁰⁴ Äkta vara (2013-12-15)

¹⁰⁵ Äkta vara (2013-12-15)

¹⁰⁶ Matfusket (2013-12-15)

Fy, vad trött jag blir på alla larmrapporter om både vin och mat ! Finns det ingen reson i hur mat & dryck skall hanteras till oss konsumenter. Ett STORT RIS till EU´s- regler som ger tillverkare av vin och mat rätten att förgifta oss konsumenter! – Monika Svensson¹⁰⁷

Säg något som man kan lita på idag, vi luras så att några kan tjäna pengar, det är ”marknadsekonomi” – Gull Gefvert

Engagemanget och irritationer byggs inte enbart upp av att konsumenterna känner sig lurade utan de har också fått upplysning om att de biverkningar tillsatserna kan ha mot den mänskliga hälsan. *Matfusket* skrev:

Enligt Kalla fakta kan var tredje dold tillsats eller ämne orsaka allergi- eller överkänslighetsreaktioner.¹⁰⁸

Informationen upplyser människor om att de utsätter sin egen hälsa för en risk och då en risk som de inte har fått kunskap om. När det i sin tur inte har funnits någon expertis om risken, så existerar inte risken eftersom vi i det moderna risksamhället inväntar att vetenskapen ska säga att det är en risk.¹⁰⁹

En ytterligare person som besitter expertis är Mats-Eric Nilsons som började med att skriva några krönikor på sajten *Äkta vara*, när han såg att intresset var stort valde han att skriva en bok vilket i sig resulterade i att det kom ut flera. Nilssons böcker har sålt sammanlagt en kvarts miljon exemplar, som i sin tur kan vara ett tecken på att det finns ett stort engagemang och att allmänheten är hungriga på expertkunskap inom området som de kan stärka sina åsikter på.¹¹⁰ Mats-Eric Nilssons framgång kan vara ett uttryck för Becks teori om expertkunskap. Expertkunskap kan vara viktigt för medborgarengagemang då en grupp människor som engagerar sig åt samma sak, vill ha tillförlitliga källor och en expert inom området då de själv inte har den expertisen. Nilsson är ingen uttalad miljö- eller matexpert, men han har fakta inom området och han även har fått kunskapspriset år 2009.¹¹¹ Nilssons framgång kan också vara ett

¹⁰⁷ Matfusket (2013-12-15)

¹⁰⁸ Matfusket (2013-12-15)

¹⁰⁹ Beck (2012:33)

¹¹⁰ Äkta vara (2013-12-15)

¹¹¹ Tal och skrift. 2013. Hämtad 2013-12-15 från

<http://www.talochskrift.se/>.

resultat av att han kom med information om de risker som finns i vårt livsmedel. Han skriver om de risker som finns om konsumenter konsumerar fel typ av mat och om den information som gömmer sig bakom E-numreringarna på förpackningarna.

4.3.2 Cocktaileffekten

Ytterligare en debatt som har återopats på båda sajterna och som har skapat stort medborgarengagemang är *Åkrarna gödslas med p-piller*. Debatten går dels att se ur det perspektiv Beck skriver om och då *vems fel det egentligen är*. Debatten handlar om att bönder spider ut slam på åkrarna. Artikeln är tagen från *Aftonbladet* och beskriver att när vattnet har renats så återstår det 200 000 ton slam kvar som bönderna sedan får betalt för att sprida ut på åkrarna. Slammet består inte enbart av urin och avföring utan det består även av tungmetaller, läkemedelsrester, kemikalier, miljögifter, sjukhusavfall, bakterier och virus.¹¹² Artikeln refererar även till organisationen *Ren åker, ren mat* utlåtande angående att slammet sprider *hormoner motsvarande 5 000 p-piller per hektar*.¹¹³ Det görs inga utlåtande om att det här kan vara farligt för oss, utan de utgår från den vetenskap som finns idag. Ur ett risksamhällesperspektiv så agerar människor enbart efter den vetenskap som finns tillgänglig. Människor ser det därmed inte utifrån de risker som kan komma att uppstå om några år av de handlingar de gör idag.¹¹⁴ Beck beskriver också att gifterna numera finns överallt, att de kanske inte är farliga när vetenskapen testat dem var för sig, men att människor bör se det i en helhet.

Hon andas också in föroreningar i luften, dricker dem som finns i vattnet, äter dem som finns i grönsakerna etc. Med andra ord blir de ofarliga tillslut farligt många.¹¹⁵

Beck skriver som jag tidigare nämnt om cocktaileffekten och därmed att det finns bristande forskning kring vilka effekter det kan ge människan. Forskare från Ohio i USA upptäckte i en studie från 2010 att sojabönor som odlats med slam tar upp både läkemedelsrester och miljögifter från hygienartiklar.¹¹⁶ Detta kan ses som ett stöd att de plantor som odlas med slam tar upp de gifter som finns i slammet, men att samhällets individer inte väljer att agera mot det

¹¹² Aftonbladet. Hemsida. 2013. Hämtad 2013-12-16 från <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article17864805.ab>.

¹¹³ Aftonbladet (2013-12-16)

¹¹⁴ Beck (2012:33)

¹¹⁵ Beck (2012:38)

¹¹⁶ Aftonbladet (2013-12-15)

hela eftersom vetenskapen inte säger stopp. Enligt kommentarerna så blir de flesta skrämnda av det de läser, medan andra skriver att det inte är matgrödor som besprutas med slam utan endast energigrödor som ska eldas upp. I kommentarerna framkommer det också att de åberopar Becks diskussion om vems fel det egentligen är och vem man ska skylla på i detta fall.¹¹⁷

Synvinklar. Vems fel är det? Inte är det böndernas fel iaf! Jag kan inte riktigt hur det är med att sprida slam på åkrar men jag har för mej att det är spridningsförbud där man odlar brödsäd och djurfoder. Räta mej om jag har fel! Iaf hur det än är med slammet så måste samhället lösa recirkulationen av näringsämnen annars kommer tex fosfor att bli en bristvara inom en inte alltför lång framtid. En uppgift som knappast ligger på böndernas bord. – Björn Jonsson¹¹⁸

Medborgarengagemanget kring den här frågan är även åberopat då flertalet människor väljer kommentera på de inlägg som gör angående ämnet. Följarna gör sina röster hörda frivilligt, de vill visa sin åsikt och de hjälper varandra med den kunskap de besitter.

Jag är bonde som odlar både konventionellt och ekologiskt. Röttslam får inte användas i ekologisk odling. När det gäller konventionell odling är det så att det får användas, men lantmännen och övrig spannmålshandel tar inte emot bröd- eller foderspannmål som är odlad på mark som har slamgödslats. Däremot kan man odla energigrödor (typ etanolvete) på slamgödslad mark. Alltså är det i praktiken ingen skillnad på ekologisk och konventionell spannmål nä det gäller slamgödsling. – Göran Torstadius¹¹⁹

Jag kan tillägga att jag odlar ekologiskt av ENBART ekonomiska skäl. Ur miljösynpunkt finns det både för o nackdelar med eko-odling. Sammantaget tycker jag inte det är någon skillnad för miljön - Göran Torstadius¹²⁰

5. Slutdiskussion

Människor engagerar sig för att influera, för att de vill bli hörda. Sociala medier är då en bra mötesplats där människor med liknande åsikter kan sammanstråla, diskutera och dela med sig av deras synpunkter angående ämnet.

¹¹⁷ Matfusket (2013-12-15)

¹¹⁸ Matfusket (2013-12-15)

¹¹⁹ Matfusket (2013-12-15)

¹²⁰ Matfusket (2013-12-15)

Äkta vara och *Matfusket* är exempel på två sociala medier där människor kan träffas och bilda en opinion. De kan på de här sidorna diskutera och dela med sig av olika matfusk och erfarenheter. På dessa webbplatser kommer engagemanget till uttryck genom att de kommenterar på de olika inläggen som sajterna lägger upp angående livsmedelsfusk. Genom deras kommentarer visar de sin ståndpunkt och kan då också visa om de är pro eller kontra andras kommentarer. De här människorna skapar tillsammans ett medborgarengagemang, de engagerar sig för samma sak och då för vad de anser är ett hälsosammare livsmedel. Både *Äkta vara* och *Matfusket* är två praktexempel på hur medborgarengagemang kan se ut inom sociala medier. Båda dessa sajter har vuxit fram för att det finns en ökad efterfråga för att vilja influera den rådande livsmedelsproduktionen. Det är när de här riskerna framkommer genom tillexempel media som människor får nys om dem och det är först då de reagerar. Eftersom det är risker som kan ge konsekvenser på den mänskliga hälsan och som berör alla människors vardagsliv, kan det i sin tur vara en bidragande effekt till det växande engagemanget.

Det empiriska materialet visar hur medborgarengagemang kommer till uttryck på de sociala medierna. I mitt fall pekar det på att det finns ett stort intresse för att försöka influera livsmedelsproducenterna till att använda mindre tillsatser, men också att sprida informationen om matfusk vidare och då tillexempel genom ”delningar” på Facebook. Dock kan det vara svårt för grupperna själva att lobba fram sin åsikt då de inte har den makten och det är då expertsystem kommer in. De personer som har den kunskapsbakgrunden som behövs för att inom ett område ska bli kallad expert, har också den makten att kunna framföra en opinions åsikt till de med mer makt i samhället. För att det i sin tur ska leda till en förändring. Mats-Erik Nilsson är i detta fall den personen som kan framför opinionens åsikt, då han anses ha det makten inom ämnet.

I min analys har jag kommit fram till, som jag också har skrivit ovan är att olika bloggar och webbsidor där människor kan mötas för att diskutera och bilda en opinion, är bra exempel på hur medborgarengagemang kan komma i uttryck i sociala medier. I och med detta så sprids nyheter om livsmedelskandaler enklare och de som är intresserade kan på de utvalda internetsidorna engagera sig och sprida sin åsikt till andra med samma uppfattning. Dock så är det inte enbart positiv med den enkla spridningen av information då även felaktigheter och rykten kan spridas lika lätt.

Sammantaget går det att säga att det som händer på *Äkta vara* och *Matfusket* är ett tydligt uttryck på hur sociala medier kan användas i politiska syften, särskilt när det gäller vardagspolitiska frågor så som livsmedelsfrågor är. Det går också att se att det här är starkt knutet till det som beskrivs som ett rikssamhälle, det är en form av risk som man i första hand fokuserar på, diskuterar, försöker stoppa och undanröja. Det går inte att ur min studie dra några direkta kausala samband, men det går att se att den opinionsbildning som sidorna är centrala aktörer i får effekt på hur ett lyckat medborgarengagemang ser ut. De sociala medierna har en sådan här funktion och möjlighet till att förbättra.

6. Referenslista

Böcker

Askanius, Tina (2012) *Radical Online Video. Youtube, video activism and social movement media practices*, Lund: Media tryck. 260 sidor

Beck, Ulrich (2012) *Risksamhället. På väg mot en annan modernitet*, (Svenja Hums, övers.)(uppl. 1:3) Göteborg: Daidalos. (Originalarbete publicerat 1989) 392 sidor.

Bergström, G & Boréus, K (2005) *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur. 461 sidor.

Bergström, Johan Henrik & Byström, Jan. (2003) *Att lyckas med lobbying*. Falun: Tryck Scandbook. 127 sidor.

Dahlgren, Peter (2007) *Young Citizen and New Media*, New York: Tylor & Francis Group, LLC. 262 sidor.

Douglas, Mary. (1997) *Renhet och fara: en analys av begreppen orenande och tabu*. Falun: AIT Scanbook. 256 sidor.

Falkemark, Gunnar. (1999) *Politik, svensk lobbyism trafikpolitik och i verkligheten manipulation*. Falun: AIT Scanbook. 298 sidor.

Meyer von Bremen, Ann-Helen & Rundgren, Gunnar (2013) *Jorden vi äter*, Värnamo: Elanders Fälth & Hässler. 175 sidor

Nilsson, Mats-Eric (2009) *Den hemlige kocken, det okända fusket med maten på din tallrik*. Danmark: Norhaven AS. 280 sidor.

Nilsson, Mats-Eric (2009) *Äkta vara, Guiden till oförfalskad mat*. Litauen: Print it. 280 sidor.

Östbye, Knapskog, Helland och Larsen (2008) *Metodbok för medievetenskap*. Malmö: Liber AB. 286 sidor.

Artiklar

Erentaité, Rasa. (2012). Is news media related to civic engagement? The effects of interest in and discussions about the new media on current and future civic engagement of adolescents. *Journal of Adolescence*, 35(3). pp. 587-597

Zúñiga, Homero Gil de, Jung, Nakwon & Valenzuela, Sebastián. (2012) Social Media Use for News and Individuals' Social Capital, Civic Engagement and Political Participation. *Journal of Computer-Mediated Communication*. 17(3). pp319-336

Elektronisk tidskriftsartikel

Olsson, Tobias. (2010). From the Ecology of Broadcasting to the Ecology of Participation Critical Reflections. *Nordicom Information* pp. 95-104. Tillgänglig:
<http://www.nordicom.gu.se/sv/tidskrifter/nordicom-information-2-32010/ecology-broadcasting-ecology-participation-critical> (2014-08-25).

Elektroniska källor

Aftonbladet. Hemsida. [online] (2013) Tillgänglig:
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article17900862.ab> (2013-11-26)

Aftonbladet. Hemsida. [online] (2013) Tillgänglig:
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article17864805.ab> (2013-12-16)

Dafgårdgrossisten. Hemsida. [online] (2013) Tillgänglig:
<http://www.dafgardgrossisten.se/innehall/Templates/Pages/Page.aspx?id=3579&epslanguage=sv> (2013-12-14)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2013) Tillgänglig:
<https://www.facebook.com/Matfusket/info> [2013-11-26]

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2013) Tillgänglig:
<https://www.facebook.com/Matfusket?fref=ts> (2013-11-26)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2013) Tillgänglig:
<https://www.facebook.com/Matfusket?fref=ts> (2013-11-27)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2013) Tillgänglig:
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=470447716397205&set=a.354741321301179.1073741828.354729937968984&type=1&theater> (2013-12-12)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2013) Tillgänglig:
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=470447716397205&set=a.354741321301179.1073741828.354729937968984&type=1&theater> (2013-12-12)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2013) Tillgänglig:
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=470447716397205&set=a.354741321301179.1073741828.354729937968984&type=1&theater> (2013-12-12)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2013) Tillgänglig:
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=463891850386125&set=a.354741321301179.1073741828.354729937968984&type=1&theater> (2013-12-15)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2013) Tillgänglig:
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=463891850386125&set=a.354741321301179.1073741828.354729937968984&type=1&theater> (2013-12-15)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2013) Tillgänglig:
https://www.facebook.com/Matfusket/posts/461477370627573?stream_ref=10 (2013-12-15)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2014) Tillgänglig:
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=483768781731765&set=a.354741321301179.1073741828.354729937968984&type=1&theater> (2014-01-23)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2014) Tillgänglig:
https://www.facebook.com/photo.php?fbid=371141556327822&set=a.354741321301179.1073741828.354729937968984&type=1&relevant_count=1 (2014-01-23)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2014) Tillgänglig:
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=463891850386125&set=a.354741321301179.1073741828.354729937968984&type=1&theater> (2014-01-23)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2014) Tillgänglig:
https://www.facebook.com/photo.php?fbid=489110251197618&set=a.354741321301179.1073741828.354729937968984&type=1&relevant_count=1 (2014-01-23)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2014) Tillgänglig:
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=485802938195016&set=a.354741321301179.1073741828.354729937968984&type=1&theater> (2014-01-23)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2014) Tillgänglig:
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=490752524366724&set=a.354741321301179.1073741828.354729937968984&type=1&theater> (2014-01-23)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2014) Tillgänglig:
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=374816482626996&set=a.354741321301179.1073741828.354729937968984&type=1&theater> (2014-01-23)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2014) Tillgänglig:
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=471053093003334&set=a.354741321301179.1073741828.354729937968984&type=1&theater> (2014-01-23)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2014) Tillgänglig:
https://www.facebook.com/photo.php?fbid=485994368175873&set=a.354741321301179.1073741828.354729937968984&type=1&relevant_count=1 (2014-01-24)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2014) Tillgänglig:
https://www.facebook.com/Matfusket/posts/10151815180742624?stream_ref=10 (2014-01-24)

Facebook. Matfusket. Hemsida. [Online] (2014) Tillgänglig:
<https://www.facebook.com/Matfusket?fref=ts> (2014-07-21)

Strand- Nilsson, Anna-Karin. Äkta vara. Hemsida. [online] (2013) Tillgänglig:
http://www.aktavara.org/Pages.aspx?r_id=27345 (2013-10-28)

Strand- Nilsson, Anna-Karin. Äkta vara. Hemsida. [online] (2013) Tillgänglig:
http://aktavara.org/News.aspx?r_id=124213 (2013-11-27)

Strand- Nilsson, Anna-Karin. Äkta vara. Hemsida. [online] (2013) Tillgänglig:
http://www.aktavara.org/pages.aspx?r_id=93611&m=27431 (2013-12-13)

Strand- Nilsson, Anna-Karin. Äkta vara. Hemsida. [online] (2013) Tillgänglig:
http://www.aktavara.org/news.aspx?r_id=124213 (2013-12-15)

Strand- Nilsson, Anna-Karin. Äkta vara. Hemsida. [online] (2013) Tillgänglig:
http://www.aktavara.org/pages.aspx?r_id=93611&m=27431 (2013-12-15)

Strand- Nilsson, Anna-Karin. Äkta vara. Hemsida. [online] (2013) Tillgänglig:
http://www.aktavara.org/pages.aspx?r_id=93611&m=27431 (2013-12-17)

Strand- Nilsson, Anna-Karin. Äkta vara. Hemsida. [online] (2014) Tillgänglig:
http://www.aktavara.org/News.aspx?r_id=124213 2014-01-08

Strand- Nilsson, Anna-Karin. Äkta vara. Hemsida. [online] (2014) Tillgänglig:
http://www.aktavara.org/News.aspx?r_id=123609 (2014-01-13)

Strand- Nilsson, Anna-Karin. Äkta vara. Hemsida. [online] (2014) Tillgänglig:
http://www.aktavara.org/News.aspx?r_id=123609 (2014-01-13)

Strand- Nilsson, Anna-Karin. Äkta vara. Hemsida. [online] (2014) Tillgänglig:
http://www.aktavara.org/news.aspx?r_id=124213 (2014-01-23)

Strand- Nilsson, Anna-Karin. Äkta vara. Hemsida. [online] (2014) Tillgänglig:
http://www.aktavara.org/News.aspx?r_id=126752 (2014-01-23)

Strand- Nilsson, Anna-Karin. Äkta vara. Hemsida. [online] (2014) Tillgänglig:

http://www.aktavara.org/pages.aspx?r_id=93611&m=27431 (2014-01-25)

Strand- Nilsson, Anna-Karin. Äkta vara. Hemsida. [online] (2013) Tillgänglig:
http://www.aktavara.org/Pages.aspx?r_id=27097 (2014-07-08)

Strand- Nilsson, Anna-Karin. Äkta vara. Hemsida. [online] (2013) Tillgänglig:
http://www.aktavara.org/news.aspx?r_id=12344 (2014-08-25)

Svenska Dagbladet. Hemsida. [online] (2013) Tillgänglig:
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/dafgard-stoppar-flera-fardigratter_7953014.svd (2013-12-13)

Svenska Dagbladet. Hemsida. [online] (2013) Tillgänglig:
http://www.svd.se/naringsliv/nyheter/sverige/hastkottet-kan-bli-fatal-t-for-dafgard-och-findus_7952426.svd (2013-12-14)

Tal och skrift. Hemsida. [online] (2013) Tillgänglig:
<http://www.talochskrift.se/> (2013-12-15)